

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Physicam, siue Scientiam de Corpore naturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

V. Quæ agentia propter finem operentur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95236](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95236)

amor dirigi in actu secundo, & non effici, ne diuinitus possit: igitur necessario effectiorem amoris concomitatur, ac proinde cum illa identificatur: cur enim, si distinctæ essent, prius natura, ac posterius existere nequirent? Respondeo, me non inficiari actionem directiuam alicuius actus, & actionem eius effectiuam in eandem coalescere, verum id non ex natura, & conceptu actionum, sed ex natura peculiari actus, & eius libertate oritur: proinde non est, cur in actibus suapte natura non liberis actio eorum effectiua, & directiua non distinguantur.

CAPVT V.

Qua agentia propter finem operentur?

21.

Creaturam rationalem, qualis est homo, & Angelus, propter finem operari omnibus exploratum est: vnde tota huius capitis controuersia ad Deum, & creaturas insensibiles, & irracionales reuocatur. Pro quibus prima assertio sit, Deus operatur propter finem. Hæc assertio suadetur primò ex sacra pagina: *uniuersa propter semetipsum operatus est Deus.* Prouerb. 16. & alibi sæpe. Secundò quia operari propter finem inuoluit perfectionem simpliciter simplicem, id est omnis imperfectionis expertem: illud autem catholicè controuerti potest, quæ operationes Dei sint propter finem, immanentes, an transeuntes? eæuè, quæ ad extra sunt, an potius eæ, quæ ad intra sunt, nimirum volitiones ipsæ Dei, quibus aliquid intendit, aut eligit? Communior Scholasticorum sententia est, solas priores operationes Dei esse propter finem, posteriores uero, nempe volitiones Dei, non esse propriè propter finem, sed propter rationem formalem: quod multipliciter suaderi potest. Primò, quia finis est cuius gratia aliquid fit: atque adeo id solum propriè propter finem esse potest; quod propriè fieri potest: at volitio Dei immanens id cum reliquis prædicatis Dei commune fortitur, quod fieri propriè nequeat; iuxta illud Symboli: *genitum, non factum.* Deinde finis, & causa finalis generaliter fando in idem coincidunt: sicut forma v. g. & causa formalis in idem recidunt: at diuinæ volitionis nulla causa finalis esse nequit: siquidem diuina voluntas vno, eodemque realiter actu finem intendit, & media eligit: vnde diuina intentio tam nequit esse causa finalis diuinæ electionis, quam idem nequit esse causa sui ipsius.

22.

Verum oppositum longè probabilius arbitror: tum quia cum finis definitur, cuius gratia aliquid fit, *ly fit* non de actione physica, sed de intentionali, & affectiua explicari debet, ut sensus sit, finem esse cuius gratia aliquid amatur, aut quod gratia sui amatur: at Deus à semetipso gratia sui amatur, idque antequam aliquid ad extra operetur: igitur finis est, munusque finis exercet, antequam ad extra quidquam operetur; atque adeo in ordine ad operationes suas ad intra: quo fiet, ut hæc propter finem non esse nequeant. Tum quia volitio interna Dei ad eius infinitam, summamque bonitatem propter ipsam terminatur, ut certo certius est, ergo illam respicit non solum tanquam rationem formalem, ut aduersarij philosophantur, verum etiam tanquam finem: alio-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

qui pari licentia dici posset, creaturas à Deo produci propter semetipsum, tanquam propter rationem formalem, non uero tanquam propter finem: vnde nullum nobis suppeteret fundamentum ex sacris literis ad probandum, Deum operari propter finem: quod enim asserunt Deum omnia propter semetipsum operari, & similia testimonia nō de fine, sed de ratione formali explicari possent. Tum quia in creatis principium produciens realiter, & causa efficiens reciprocantur, & tamen in Deo minime recurrunt, ut in mysterio Trinitatis cernere est: igitur quamuis in creatis principium finale, ut ita loquar, siue finis cum causa finali conuertatur (quod etiam falsum esse cap. 2. ostendimus) ceterum in diuinis non coincident: atque adeo volitio Dei interna propter finem esse poterit, quin causam finalem sortiatur. Tum demum, quia causa finalis est causa intentionalis, & iuxta plerisque aduersarios impropria, & metaphorica: igitur quamuis ex eo, quod diuinæ volitionis diuina bonitas finis sit, rectè inferatur, aliquid esse causam finalem sui, nihil absurdi inferri, aut deduci poterit, ut cap. 3. propè finem exposuimus.

Secunda assertio sit: agentia naturalia, & insensibilia non operantur propter finem, qui respectu illorum finis sit, siue ad quem ipsa se moueant, aut determinent. Probatur assertio, quia nullum agens potest operari propter finem, ad eum se mouere, quin illum cognoscat, & intendat: at agentia naturalia, & insensibilia nullum finem cognoscere, aut intendere possunt: ergo &c. Maior probatur, quia, si quis amico poculum veneno temperatum propinet, inscius mali, quod propinat; is sanè neutiquam poculum illud amico propinabit eo fine, ut mortem ascescat; nec amici mortem vult finem sibi præstituet, quantumuis aliquid ad mortem amici vtile ponat: non alia ratione, nisi quia mortem amici ex ea actione sequitur minimè cognoscit, aut intendit: igitur nullum agens potest operari propter finem, quin eum cognoscat, & intendat: enimvero agentia naturalia operari possunt propter finem, non qui finis sit respectu illorum, sed qui finis sit respectu agentis primi; & in quem non ipsa se agant, aut moueant, sed in quem à primo agente per intellectum, & voluntatem agantur, & moueantur: quo spectat tritum illud axioma, *opus nature est opus intelligentia: & illud effatum Aristotelis 4. de generat. animal. capite 4. omnia, quæ natura, vel arte sunt, ratione aliqua sunt.*

Assertio tertia sit: bruta non operantur propriè propter finem, qui respectu illorum finis sit. Probatur assertio, quia agens, quod operatur propter finem, rationem aliquam habet eius, quod operatur: cum finis ratio motiua, siue ratio propter quam definiatur: at bruta propriè loquendo nullam habent rationem eius, quod operantur: ergo propter finem propriè non operantur. Minor probatur, quia cum bruta irrationalia, & ratione carentia sint; sanè eius, quod operantur, nulla ratio propriè sumpta ab iis exigi potest: quo arguendi genere vltus est Bernardus serm. 81. in cant. vbi de brutis ita loquitur: *inde est, quod non indicantur, quia non indicant; quoniam quippe ratione ab iis exigatur ratio, quam non acceperunt?* Rursus: si belluæ propter finem operari possent, vnum propter aliud velle, & amare possent,

S 2

possent,

possent, cum finis definiatur is, cuius gratia, siue propter quem aliquid amatur: at belluæ vnum propter aliud amare, aut velle non possunt: ergo &c. Minor probatur, quia si belluæ vnum propter aliud amare possent, similiter etiam vnum propter aliud cognoscere possent: at vnum propter aliud cognoscere nequeunt, alias discursiuæ, & rationales forent; cum discurrere aliud non sit, quam aliquid cognoscere propter aliud prius cognitum. Quamuis autem Porphyrius libr. 3. de abstinentia, & Plutarchus in dialogo, qui inscribitur quod brutis ratio inest; & apud eundem Plutarchum lib. 5. de placitis cap. 2. Pythagoras, & Anaxagoras rationem brutis concesserint, id tamen omnino irrationabile est; & non solum rationi, verum etiam fidei contrarium. Sequela vero perspicua est, quæ enim vtrinque disparitatis ratio est? aut cur eo ipso, quod vis appetitiua bruti non minus perfecta sit, quam eius vis cognoscitiua, sicut per illam vnum velle, & appetere propter aliud potest, per hanc vnum cognoscere propter aliud nequeat?

25. Præterea, quamuis intellectus ab apprehensione vnius obiecti ad apprehensionem alterius gradum faciat, tamen intellectus per solas apprehensiones propriè non discurret, nimirum ob imperfectionem apprehensionis, & quia ad perfectionem iudicii non accedit; & quamuis belluæ ex natura sensitiua vnius obiecti ad alterius notitiam perueniant (quod aduersarij diffiteri non possunt, cum belluas ex appetitione vnius obiecti ad appetitionem alterius procedere non renuant) quamuis, inquam, belluæ ex natura vnius obiecti ad notitiam alterius procedant, tamen propriè non discurrent, nec ratiocinantur ob imperfectionem notitiæ sensitiuæ, & quia ad perfectionem notitiæ spiritualis non accedit: igitur similiter, quamuis belluæ ex appetitione præuiæ vnius obiecti ad appetitionem alterius procedant; vna tamen appetitio intentio finis, & alia appetitio electio medijs appellari non poterunt; nimirum ob imperfectionum appetitionis sensitiuæ, & quia ad perfectionem appetitionis spiritualis, siue volitionis non accedit.

26. Tandem, si bruta possent operari propter finem, ex præuiæ cognitione & amore alicuius boni moueri, seu dirigi possent ad amorem mediorum, quæ ad eius boni consecutionem vtilia sunt; sicut in hominibus propter finem operantibus vsu venit: at bruta ex præuiæ cognitione, & amore alicuius boni ad amorem mediorum vtilium moueri nequeunt. Primò, quia sicut hirundo verbi gratia hinc indeque volitat, paleas colligit, aliâque ad nidificandum vilia peragit: ita similiter ad vitæ sustentationem alimenta necessaria conquirat: at ex præuiæ cognitione, & amore vitæ alimenta ad vitam necessaria non conquirat, cum quid sit vita, penitus ignoret: ergo neque ex præuiæ cognitione, & amore nidi &c. Secundò quia aues nonnullæ futuram tempestatem longè ante declinant, & fugam ad id vtilem, & necessariam capeffunt iuxta illud Virgilij 1. Georgicor. ibi.

*Nunquam imprudentibus imbor
Obfuit, aut illum surgentem vallibus imis
Aerie fugere grues &c.*

27. At non, quia præuiam eius cognitionem habeant; alias certiorum futurorum cognitionem & notitiam, quam homines haberent, meliusque sibi providere possent: igitur similiter aues alia

ad consequendum bonum aliquod vtilia peragentes ex præuiæ cognitione, & amore eius boni non mouentur: haud aliter ac ex præuiæ cognitione, & metu alicuius mali cum neuti quam declinant, vt nunc nunc ostendi. Tertiò, quia arbor folia producit, quibus fructum nasciturum protegat, & ab eo coeli iniurias arceat; & tamen folia non producit ex præuiæ cognitione, & intentione finis illius, ad quem conducunt: vnde ergo colligi potest, belluas, cum nonnulla ad finem aliquem vtilia exequentur, ex præuiæ finis intentione, & cognitione moueri.

Oppositam sententiam tueretur P. Rodericus disp. 8. Physicor. sect. 6. Primò, quia cum cani v.g. panis offertur, ex præuiæ cognitione, & appetitione panis oblatis porrigentem versus progressiuè mouetur: igitur motum progressiuum tanquam medium vtile ad panem obtinendum eligit, atque adeo propter finem operatur. Antecedens suadetur, quia si ex præuiæ cognitione, & appetitione panis canis non moueretur; pari licentia dici posset, canem nil cognoscendo, aut appetendo agere; sed absque vilo appetitu elicit, aut cognitione operari: vel naturali pondere actum, haud secus ac grauia, & leuia in centrum feruntur: aut extrinsecus attractum; haud secus ac magnes à ferro attrahitur: quod & si nonnulli belluis ipsis magis belluini admiserint, sensui tamè repugnat, & quod caput est fidei, Isaia 1. ibi: *cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui*. Secundò eadem sententia probari potest, quia cum hirundo v.g. colligit paleas, eas propter nidificandum colligit: ergo propter finem operatur. Consequentia probatione non eget. Antecedens probatur, quia collectio palearum iucunda, & delectabilis non est, sed potius molesta, & laboriosa: igitur ab hirundine propter se non appetitur, sed præcisè quia est vtilis ad nidi constructionem; atque adeo propter illam, tanquam propter finem: id quod sensisse videtur D. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ibi: *similiter avis colligit paleas, non quia delectat sensum, sed quia est vtile ad nidificandum*. Tertiò eadem sententia suaderi potest: quia complures volucres futuram tempestatem longè ante declinant: igitur eam præcognoscunt, atque adeo ex præuiæ cognitione, præuiæque metu alicuius mali media ad illud euitandum capeffunt, sicut ad operandum propter finem oportet.

Ad primum respondeo: quatenus belluæ, esto cognoscant, & appetant, ex præuiæ tamen cognitione, & appetitione vnius obiecti aliud non appetant: & rursus quatenus, esto ita appetere possent, propter finem tamen operari non possunt, paulo supra ostensum est. Ad secundum respondeo cum P. Vasquez tom. 1. in 1. 2. q. 4. art. 2. actio illa colligendi paleas, quamuis nulli sensui exteriori delectabilis sit; & paleæ neque colore visum, neque sonore auditum, neque molliæ tactum, neque sapore gustum delectent: tamen eiusmodi opus respectu sensus interni delectabile est, atque adeo ab aue non gratia alterius, sed sistendo in ipso appeti potest: hoc autem genus internæ delectationis prouidentissimus author naturæ quibusdam obiectis sensui externo iniucundis annexere debuit, ne animantibus plura deessent, quibus fines suos consequi possent: & hac ratione D. Thomas exponendus est. Ad tertium respondeo, probabilius est, nullam futuram tempestatem præuiam cognitionem belluis inesse: quod verò ex Poëtis adducitur,

28.

29.

adducitur, poetice & improprie accipiendum est. Nec obstat, quod volucres futuram tempestatem infallibiliter declinent: siquidem id est, quia causa futura tempestatis, sicut aerum commouere, ac turbare possunt: ita & humores auium occulte mouere, & alterare possunt: humores autem ita alterati in iis apprehensionem excitant, qua fugam sibi commodam, & delectabilem apprehendunt; quare eam tempestatis inscie capessunt. Porro quatenus volucres aut tempestatem declinent, aut futuram etiam serenitatem aucupentur, quin alterutrum presentiant, solum ex eo quod illarum humores multis, mirisque modis praeuiter alterentur, non minus Philosophice, quam poetice explicuit Virgilius ubi supra Georgicor. I.

*Haud equidem credo: quia sit diuinitus illis
Ingenium: aut verum fato prudentia maior:
Verum ubi tempestas, & celi mobilis humor
Mutauere vias: & Iupiter humidus austris
Densat erant qua rara modo, & qua densa res
laxat.*

*Vertuntur species animorum: pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille auium concentus in agris
Et lata pecudes, & onantes gutture corui.*

TRACTATUS XI.

De causa exemplari.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quoduplex sit exemplar?

ARISTOTELES de causa exemplari pauca egit, & ex professo non disputauit, eo quod illam ad aliquam quatuor causarum reuocandam esse supposuerit: qualis ergo sit causa, ad quam reductiue pertinet, & in quo eius natura collocanda sit, hic accurate examinandum est. Exemplar Latinis id sonat, quod Grecis idæa: verbum autem idæa ab *eideō* siue inspicio deriuatum significat id, in quod inspiciens artifex operatur iuxta Aristotelem 1. Met. cap. 7. text. 32. quem D. Thomas 1. p. q. 15. & cum eo reliqui Theologi sequuntur. Exemplar, siue idæa in solis creaturis rationalibus locum habet; neque bellæ exemplaria, aut idæas vllas sibi proponunt, vt perperam contendit P. Rodericus disp. 8. Physic. sect. 8. n. 88. tum quia vt ex definitione idææ, siue exemplaris ab Aristotele tradita constat, idæa, siue exemplar locum habet in solis iis agentibus, quæ arte polent: at ars, quæ suapte natura practica est, in bellis non reperitur, vt constabit ex dicend. in Met. lib. 7. tractat 5. cum de notitia practica egerimus: tum quia teste D. Thoma quæst. 3. de verit. art. 1. exemplar, siue idæa est forma, quam imitatur effectus ex intentione agentis determinantis sibi finem. At sola agentia rationalia finem sibi determinant; & bellæ non tam se ad finem determinant, quam à primo agente ad eum determinantur: ergo sola agentia ratio-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

nalìa, non verò irrationalia idæas, siue exemplaria sibi proponunt. Tum quia Clemens Alexandrinus libr. 4. Stromatum ex communi omnium sensu docet, mentem esse locum idæarum: at bellæ mente, & ratione destitutæ sunt. Tum demum, quia idæa passim à Patribus appellantur rationes rerum: at rationes rerum in irrationalibus locum habere non possunt. Porro autem ad idæam, siue exemplar propriè sumptum opus non est, vt illud liberè imitetur artifex, vt nonnulli parum scitè arbitrantur. Primò, quia siue definitionem exemplaris ab Aristotele traditam; siue eam, quam D. Thomas protulit; siue ea, quæ Patres communiter de idæis differunt, respiciamus, nulum fundamentum esse potest; vnde libertas idææ propriè sumptæ conditio esse colligi possit; gratis ergo ea conditio postulatur. Secundò, quia non est, cur Deus artificem creatum ad imitandum exemplar internum propriumque cogere, & necessitare non possit, sicut ad imitandum exemplar externum eiusmodi necessitas, & coactio proculdubio esse potest: igitur ad exemplar libertas non requiritur. Tertio quia idæa, aut est ars, aut certe cum arte coniuncta est, vt ex definitione idææ perspicuum est: at ad artem, siue notitiam practicam libertas non requiritur, vt in Met. cit. libr. 7. tractat. 5. edocebimus: cur ergo ad idæam siue exemplar ea requiratur?

Exemplar aliud est internum, aliud externum: utrumque indicauit Seneca epist. 66. ibi: *nihil autem refert, utrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos, an intus, quod ipse ibi concepit, & posuit*: de priori loquutus est Boëtius de consolatione. metro. 9.

*Tu cuncta superno ducis ab exemplo pulchrum
Pulcherrimus ipse mundum mente gerens.*

De posteriori intelligendum est illud Exod. 25. *inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*. Quanquam autem non pauci censeant, hanc diuisionem exemplaris propriam esse: ceterum cum P. Suarez disputatione 25. Metaphys. sect. 1. numero 18. probabilius est, eam esse impropriad, eo quod exemplar externum, quod visu percipitur; remotè improprie, & per accidens exemplar dici possit, remotè quidem, quia eatenus imago B. Mariæ à D. Luca depicta est exemplar ad aliam similem depingendam, quatenus imago illa ob oculos posita, & mente concepta excitat in mente, & regulat cognitionem imaginis, quæ depingenda est: imago verò depingenda prout ab intellectu cognita effectiōnem sui immediatè regulat, eiusque idæa, & ratio est, aut secundum esse cognitum, aut secundum esse reale, quod cognoscitur, vt cap. sequenti explicabitur: igitur exemplar externum non immediatè, sed mediatè, & remotè rationem exemplaris sibi vendicat: eo autem ipso, quod exemplar externum remotè tantum exemplar sit, solum improprie exemplar esse potest: sicut enim causa remota improprie tantum causa est, sic seruata proportione exemplar remotum improprie duntaxat exemplar est. Deinde exemplar externum per accidens tantum exemplar est; cum enim præcisè ratione interni, & proprii exemplaris, cui deseruit, ad effectiōnem operis conferat; quoties sine exemplari externo idæa

S 3 interna